

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Mediju brīvības un daudzveidības nodrošināšana Eiropā”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2021/C 517/02)

Ziņotājs: **Christian MOOS**

Plenārsesijas lēmums	20.2.2020.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	7.9.2021.
Pieņemts plenārsesijā	22.9.2021.
Plenārsesija Nr.	563
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	223/2/8

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Mediju brīvība, tostarp žurnālistu drošība un aizsardzība, un mediju plurālisms ir liberālās demokrātijas pamats, kā ES Līgumos vienojušās visas dalībvalstis.

1.2. Lai gan Eiropa kopumā joprojām ir pasaules daļa, kurā ir brīvi un daudzveidīgi mediji, notikumi Eiropas Savienībā ir satraucoši. Dažas ES dalībvalstis vairs nav liberāli demokrātiskas valstis, jo tiecas pakļaut neatkarīgus medijus politiskai kontrolei un aktīvi ierobežo mediju daudzveidību.

1.3. Mediju brīvības apdraudējums un mediju plurālisma mazināšanās nav tikai dažu dalībvalstu problēma, bet gan vispārēja tendence visā ES. Visām dalībvalstīm steidzami jāveic pasākumi mediju brīvības un plurālisma saglabāšanai.

1.4. Tā kā dažas dalībvalstis nevēlas īstenot nepieciešamos pasākumus, ES iestāžu pienākums ir nodrošināt Eiropas vērtību ievērošanu un garantēt liberālās demokrātijas un tiesiskuma darbību visās ES dalībvalstīs.

1.5. Galvenie uzdevumi ir žurnālistu drošības, aizsardzības un neatkarības nepārtraukta garantēšana visās dalībvalstīs, neatkarīgu mediju aizsardzība no politiskas ietekmes un pasākumi, kuri vērsti pret mediju plurālisma samazināšanu politiskas patvaļas un ekonomisku apsvērumu ietekmē.

1.6. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Parlamenta un Komisijas ziņojumu un iniciatīvu plašo klāstu⁽¹⁾; tomēr tā uzsver, ka galvenais turpmākais uzdevums ir panākt konkrētus uzlabojumus attiecībā uz mediju brīvību un plurālismu valstu līmenī, kā uzsvērts partnerorganizāciju 2021. gada ziņojumā Eiropas Padomes Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platformai⁽²⁾.

1.7. EESK aicina Komisiju nekavējoties izmantot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES, Euratom) 2020/2092⁽³⁾ par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai, lai novērstu akūto apdraudējumu mediju brīvībai un plurālismam dažās dalībvalstīs.

(1) EP deputātes *Magdalena Adamowich* ziņojums “Eiropas Parlamenta 2020. gada 25. novembra Rezolūcija par mediju brīvības stiprināšanu: žurnālistu aizsardzība Eiropā, naida runa, dezinformācija un platformu nozīme” (OV C 425, 20.10.2021., 28. lpp.).

(2) <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>.

(3) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES, Euratom) 2020/2092 (2020. gada 16. decembris) par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai (OV L 433 I, 22.12.2020., 1. lpp.).

- 1.8. EESK atzinīgi vērtē Komisijas plānu ierosināt pasākumus žurnālistu drošības palielināšanai un uzsver, ka ir nepieciešams juridiski aizliegt stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību (SLAPP).
- 1.9. EESK aicina Komisiju padarīt pārredzamākus un taisnīgākus publiskos iepirkumus mediju nozarē un publiskā sektora atbalstu mediju uzņēmumiem.
- 1.10. EESK stingri atbalsta Komisijas plānu attiecībā uz “Eiropas mediju brīvības aktu”, kura mērķis ir nodrošināt Komisiju ar efektīviem juridiskiem instrumentiem mediju brīvības un mediju plurālisma īstenošanai kopējā tirgū.
- 1.11. EESK uzskata, ka objektīvs publiskā sektora atbalsts mediju uzņēmumiem ir ieguldījums kvalitatīvā žurnālistikā, jo neatkarīgi un objektīvi sabiedriskās apraides uzņēmumi ir neaizstājams ieguldījums mediju daudzveidībā.
- 1.12. EESK ierosina izveidot pilnīgi neatkarīgu Eiropas sabiedrisko raidorganizāciju.
- 1.13. EESK uzsver, ka ir svarīgi turpināt attīstīt mediju lietotprasmi, un atbalsta priekšlikumu izveidot Eiropas aģentūru nolūkā ES iedzīvotāju vidū uzlabot mediju lietotprasmi, izmantojot izglītības programmas.

2. Mediju brīvība un daudzveidība kā demokrātijas priekšnoteikums

- 2.1. Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19. pantā, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) 10. panta 1. punktā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 11. panta 1. punktā garantētas tiesības meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez publisko iestāžu iejaukšanās un neatkarīgi no valstu robežām. Minētās informācijas brīvības nodrošināšanā būtiska nozīme ir mediju neatkarībai un daudzveidībai.
- 2.2. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 11. panta 2. punktā paredzētā mediju brīvība un plurālisms ir arī demokrātijas priekšnoteikums. Šie principi ir jāievēro visos līmeņos, lai Savienības iedzīvotāji varētu efektīvi īstenot savas tiesības piedalīties tās demokrātiskajā dzīvē, kā noteikts Līguma par Eiropas Savienību (LES) 10. panta 3. punktā.
- 2.3. Daudzveidīga mediju vide līdztekus politiskajām partijām un pilsoniskajai sabiedrībai ir neaizstājams ieguldījums viedokļu un nodomu veidošanā demokrātiskā lēmumu pieņemšanas procesā.
- 2.4. Neatkarīgi mediji ir neaizstājams ieguldījums pārredzamības principa īstenošanā, kurš Savienības iestādēm un citām struktūrām ir saistošs saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 15. pantu.
- 2.5. Pētnieciskie žurnālisti kā “ceturta vara” veic uzraudzības funkcijas attiecībā uz izpildvaras, likumdošanas un tiesu varas, kā arī privāto struktūru darbībām. Tādējādi viņi stiprina ievēloto lēmumu pieņēmēju atbildību visos līmeņos.
- 2.6. Dalībvalstis, kurās mediju brīvība vai daudzveidība ir ierobežota, nav demokrātiskas, un tās pārkāpj ES vērtības (LES 2. pants) un mērķus (LES 3. pants).
- 2.7. Lai gan dažas ES dalībvalstis globālā mērogā joprojām ieņem vadošās pozīcijas mediju brīvības un daudzveidības garantēšanā, mediju brīvības apdraudējums un mediju plurālisma mazināšanās ES neskar tikai atsevišķas valstis, nelabvēlīgas tendences dažādā mērā ir vērojamas visā ES.
- 2.8. Mediju brīvības un mediju plurālisma mazināšanās ES teritorijā apdraud tās spēju atbalstīt demokrātiju kaimiņvalstīs; nesenās krīzes dažās valstīs ir pierādījušas, ka tajās situācija mediju brīvības, mediju plurālisma un žurnālistu drošības ziņā ir vēl sliktāka.
- 2.9. Dažas ES dalībvalstis vairs nav uzskatāmas par demokrātiskām, un pēdējo desmit gadu laikā virzība uz autokrātiju tajās ir bijusi straujāka nekā jebkur citur pasaulē. Mediju brīvības un daudzveidības ierobežošana ir šī procesa iezīme.
- 2.10. Pandēmija ir paātrinājusi šīs tendences, vai arī tā ir izmantota mediju brīvības turpmāku ierobežojumu leģitimācijai.

2.11. Organizācijas “Reportieri bez robežām” 2021. gada pasaules preses brīvības indekss, kā arī *Freedom House* gada ziņojumi par brīvību, medijiem un brīvību tīklā skaidri liecina, ka “ES cīnās par vērtību aizsardzību mājās” (*).

3. Mediju brīvības un daudzveidības apdraudējums

3.1. Žurnālistu apdraudējums

3.1.1. Lai mediji varētu pildīt savus uzdevumus, žurnālistiem ir jāvar strādāt netraucēti un jābūt pārliecinātiem, ka ES un visas tās dalībvalstis viņiem kā indivīdiem nodrošina nepārtrauktu pilnīgu aizsardzību. Pašreiz tā vairs nenotiek.

3.1.2. Kopš 2015. gada ES vismaz 16 žurnālisti ir nogalināti viņu darba gaitā vai tā rezultātā. Nedrīkstam aizmirst par *Dafne Caruana Galizia*, *Giorgos Karaivaz*, *Ján Kuciak* un viņa dzīvesbiedri *Martina Kušnírová*, *Lyra McKee*, *Peter de Vries* un viņu kolēģiem.

3.1.3. Žurnālisti arvien biežāk tiek pakļauti vārdiskiem un fiziskiem uzbrukumiem, un jo īpaši protestu un demonstrāciju atspoguļošana kļūst arvien bīstamāka, jo apdraudējumu rada gan demonstrāciju dalībnieki, gan likumību un kārtību sargājošie spēki. Ar pandēmiju saistīto vairāk nekā simts gadījumu dēļ Eiropā apdraudējums ir sasniedzis jaunus apjomus (†).

3.1.4. Dažās Eiropas valstīs, kas nav ES dalībvalstis, žurnālistu stāvoklis ir katastrofāls; krasā vēršanās pret neatkarīgiem žurnālistiem Baltkrievijā ir ļoti satraucošs piemērs.

3.1.5. Sociālie mediji un tajos vērojamā grupu dinamika pazemina aizskaršanas un draudu izteikšanas sliekšni. Notiek dažas koordinētas kampaņas, kuru mērķis ir kavēt mediju vai atsevišķu žurnālistu darbu. Tas rada jautājumu par iespējamo nepieciešamību regulēt sociālo mediju platformas, neierobežojot pamatbrīvības.

3.1.6. Pret žurnālistēm biežāk nekā pret viņu vīriešu dzimuma kolēģiem ir vērsti vārdiski un fiziski uzbrukumi, kā arī aizskaršana un draudi tiešsaistē, kas daudzos gadījumos izpaužas kā naids pret sievietēm, ir seksuāli pēc iedabas vai sievietes pazemojoši.

3.1.7. Dažās dalībvalstīs dezinformācijas apkarošanas pasākumi un aizliegumi attiecībā uz neslavas celšanu ir izstrādāti tā, lai ar to palīdzību žurnālistiem varētu piemērot kriminālatbildību, tostarp brīvības atņemšanu vai pamatīgus naudas sodus.

3.1.8. Pilsoniskās sabiedrības ieinteresēto personu un žurnālistu aplūsināšanai arvien biežāk tiek izmantota stratēģiska tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību.

3.1.9. Pašreizējās ekonomiskās problēmas, ar kurām saskaras mediju uzņēmumi, ir izraisījušas pastāvīgi nodarbināto žurnālistu skaita samazināšanu. Tiesvedības rada apdraudējumu pašnodarbināto žurnālistu, kuru situācija kļūst arvien nedrošāka un neaizsargāta, iztikas līdzekļiem pat tādos gadījumos, kad iesniegtās prasības ir nepamatotas.

3.1.10. It īpaši vietējā līmenī ir vērojami iepriekš neredzēti “ziņu tuksneši”, un bieži vien neatkarīgus medijus aizstāj tā dēvētās pašvaldību ziņas – bezmaksas laikraksti, kas pieder vietējās politiskās un ekonomikas elites pārstāvjiem un var apdraudēt mediju brīvību un plurālismu.

3.1.11. Apdraudējumu nolūks ir iedibināt pašcenzūru. Tas apdraud mediju brīvību Eiropā.

3.2. Mediju brīvības apdraudējums

3.2.1. Lai mediji varētu brīvi darboties, tiesiskajam regulējumam, kas garantē to brīvību un daudzveidību, ir jānodrošina, ka žurnālistu un mediju uzņēmumu darbā nenotiek politiska iejaukšanās.

3.2.2. Vairākās dalībvalstīs ir nopietnas bažas par mediju regulatoru neatkarību; tas dažos gadījumos ir *de facto* instruments, ar kura starpniecību valdības var ietekmēt mediju vidi. Patiesi neatkarīgas mediju struktūras brīvprātīgai pašregulācijai var būt līdzeklis mediju aizsardzībai no politiskas ietekmes.

(*) Organizācija “Reportieri bez robežām”, 2021. gada pasaules preses brīvības indekss, <https://rsf.org/en/ranking> (skatīts 2021. gada 24. maijā).

(†) Starptautiskais preses institūts, COVID-19: *Number of Media Freedom Violations by Region* (Covid-19 – mediju brīvības pārkāpumu skaits dažādos reģionos), <https://ipi.media/covid19-media-freedom-monitoring/> (sk. 2021. gada 8. aprīlī).

3.2.3. Dažas dalībvalstis mediju ietekmēšanai izmanto diskriminējošus nodokļu tiesību aktus un reklāmas budžetus ar konkrētu mērķi.

3.2.4. Dažas dalībvalstis ir izmantojušas dezinformācijas par pandēmiju izplatīšanās risku, lai padarītu likumīgus preses brīvības ierobežojumus un nepieļautu kritisku ziņojumu par krīzes pārvarēšanu izplatīšanu.

3.2.5. Mediju brīvību nopietni apdraud publisko mediju pakļautība tiešai vai netiešai politiskai kontrolei ar tādu uzraudzības struktūru starpniecību, kuras nevēlas pilnībā respektēt žurnālistu brīvību. Ir arvien vairāk mēģinājumu pakļaut neatkarīgu mediju darbību tiešai politiskai ietekmei, kā arī politiķu vārdisku uzbrukumu medijiem un žurnālistiem, kuri pauž kritisku viedokli, un tiesvedības procesu pret tiem.

3.2.6. Vairākās dalībvalstīs mediju nozares uzņēmēju pārmērīga pietuvinātība valdībai vai tās ieceltiem pārstāvjiem valsts pārvaldes iestādēs, kā arī tas, ka politiskajām partijām vai valdībai pieder uzņēmumi ar pārmērīgi lielu tirgus daļu, rada ievērojamus mediju brīvības un daudzveidības ierobežojumus.

3.2.7. Pat valstīs, kur pienācīgi darbojas liberāla demokrātija, rodas izaicinājumi neatkarīgas un objektīvas sabiedriskās apraides kā viedokļu daudzveidības garantijas pastāvēšanai, un tiek izteikti aicinājumi politiski ietekmēt programmu saturu un izplatīto saturu.

3.3. Mediju daudzveidības apdraudējums

3.3.1. Pēdējo trīs gadu laikā konsolidācija ES mediju tirgū, tostarp reklāmas tirgū un izplatīšanas kanālos, ir ievērojami palielinājusies un saskaņā ar 2020. gada mediju plurālisma uzraudzības instrumenta⁽⁶⁾ vērtējumu rada vidēju vai augstu apdraudējumu mediju brīvībai visā ES.

3.3.2. Digitālās revolūcijas izraisītās mediju izmantošanas modeļu izmaiņas liek apšaubīt izveidoto mediju darījumdarbības modeļus. Tas īpaši ietekmē laikrakstus un mazus mediju elementus vietējā līmenī, kuri ir ES mediju daudzveidības pamatā. Tie kļūst par viegliem mērķiem politiski virzītai konsolidācijai.

3.3.3. Aizvien pieaugošā digitālo mediju nozīme palielina lielo platformu – kas kā ārvalstu uzņēmumi daudzos gadījumos apiet Eiropas regulējumu – ietekmi tirgū un tādējādi ietekmē viedokļus.

3.3.4. Pandēmijas ekonomiskās sekas, jo īpaši reklāmas ieņēmumu samazināšanās, paātrina notiekošās pārmaiņas mediju tirgū un vēl vairāk ierobežo mediju daudzveidību.

4. Ieteikumi mediju brīvības un daudzveidības nostiprināšanai Eiropā

4.1. Vispārīgi ieteikumi

4.1.1. EESK norāda, ka privātpersonas un amatpersonas, kuru vārdi vai rīcība pakļauj riskam mediju brīvību vai plurālismu, nav piemēroti ne vadīt ES iestādes vai ar tām saistītās struktūras, ne pārstāvēt Savienību.

4.1.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka Regula (ES, Euratom) 2020/2092 par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai ir stiprinājusi tiesiskuma instrumentu kopuma korektīvo daļu, tostarp mediju brīvību un plurālismu.

4.1.3. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisijas ziņojums par tiesiskumu, tostarp valstu uzraudzība attiecībā uz mediju plurālismu un mediju brīvību, un debates Eiropas Savienības Padomē ir stiprinājušas arī tiesiskuma instrumentu kopuma preventīvo daļu ES.

4.1.4. EESK aicina stiprināt preventīvās daļas efektivitāti, nākotnē ziņojuma par tiesiskumu valstu nodaļās iekļaujot ieteikumus par konkrētām reformām, kuru īstenošana tiks izvērtēta nākamā gada ziņojumā.

⁽⁶⁾ Elda Brogi un citi, 2020. gads – mediju plurālisma uzraudzība digitālajā laikmetā. Mediju plurālisma uzraudzības instrumenta piemērošana Eiropas Savienībā, Albānijā un Turcijā 2018. un 2019. gadā, Fjezole, 50. lpp.

4.1.5. EESK ir apņēmusies iekļaut jautājumu par mediju brīvības un daudzveidības aizsardzību konferences par Eiropas nākotni darba kārtībā ar mērķi palielināt izpratni par šīs problēmas nozīmīgumu un vēl vairāk izvēst debates par nepieciešamajiem pasākumiem.

4.2. Ieteikumi attiecībā uz žurnālistu aizsardzību

4.2.1. EESK uzsver, ka žurnālistus vislabāk var aizsargāt, stingri paredzot kriminālvajāšanu par jebkuru aizskaršanu, draudiem un uzbrukumu.

4.2.2. EESK aicina Komisiju nekavējoties izmantot Regulu (ES, Euratom) 2020/2092 par vispārēju nosacītības režīmu Savienības budžeta aizsardzībai, lai novērstu akūto apdraudējumu mediju brīvībai un plurālismam dažās dalībvalstīs. Tas nepārprotami ietver piekļuves Eiropas finansējumam liegšanu dalībvalstīm, kas pārkāpj mediju brīvības principu.

4.2.3. EESK atbalsta Eiropas Parlamenta nostāju⁽⁷⁾ par prasības iesniegšanu saskaņā ar LESD 256. pantu Komisijas bezdarbības gadījumā.

4.2.4. EESK atzinīgi vērtē Komisijas plānu izstrādāt konkrētus priekšlikumus ar mērķi konsekventi īstenot Ministru komitejas ieteikumu par žurnālistikas, žurnālistu un citu mediju nozares dalībnieku⁽⁸⁾ aizsardzību visās ES dalībvalstīs, un uzraudzīt atbilstību tam sava ziņojuma par tiesiskumu ietvaros.

4.2.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos sniegt finansiālu atbalstu projektiem, kas saistīti ar žurnālistu tiesisku un praktisku aizsardzību, un ierosina papildus apsvērt veidus, kā nodrošināt, ka dalībvalstu sociālā nodrošinājuma sistēmas sedz žurnālistu – jo īpaši pašnodarbinātu – profesionālās darbības riskus.

4.2.6. EESK norāda, ka dalībvalstu drošības iestāžu pienākums ir aizsargāt žurnālistus. Tā ierosina uzlabot policijas personāla apmācību saistībā ar žurnālistiem, iesaistot preses apvienības un žurnālistu organizācijas nolūkā veicināt apmaiņu ar paraugpraksi.

4.2.7. Attiecībā uz žurnālistu aizsardzību pret aizskaršanu un draudiem tiešsaistē EESK vērs uzmanību uz savu atzinumu par cīņu pret nelegālu saturu tiešsaistē⁽⁹⁾ un uzsver žurnālistu īpašo neaizsargātību plašās ievēribas, ko izraisa viņu uzdevumi sabiedrības interesēs, dēļ.

4.2.8. EESK norāda, ka visos pieņemamajos pasākumos jātiecas nodrošināt dzimumu līdztiesību un pie minoritātēm piederošu žurnālistu aizsardzību.

4.2.9. EESK atzīst, ka pārredzamības principa ievērošana un tiesību uz informācijas brīvību nodrošināšana ir uzlabojusies ES līmenī, taču ne visās dalībvalstīs. Tā aicina visas dalībvalstis nelokāmi ievērot ES standartus un norāda uz nepieciešamību veikt turpmākus uzlabojumus, tostarp ES līmenī⁽¹⁰⁾.

4.2.10. EESK atzinīgi vērtē ekspertu grupas izveidi stratēģiskas tiesvedības pret sabiedrības līdzdalību jautājumos un Komisijas plānu līdz 2021. gada beigām iesniegt priekšlikumu par žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības aizsardzību pret stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību. Tā uzskata: lai nodrošinātu atbalstu cietušām personām, stratēģiskas tiesvedības pret sabiedrības līdzdalību juridiskam aizliegumam ir prioritāte attiecībā pret papildu pasākumiem.

4.2.11. EESK uzsver, cik svarīgas ir pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas, piemēram, “Coalition Against SLAPP in Europe” (“Koalīcija pret stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību Eiropā”)⁽¹¹⁾, lai aizsargātu žurnālistus no stratēģiskas tiesvedības pret sabiedrības līdzdalību, un aicina palielināt ES atbalstu.

4.2.12. EESK norāda, ka saistībā ar stratēģisku tiesvedību pret sabiedrības līdzdalību regulu “Brisele I”⁽¹²⁾ un “Roma II”⁽¹³⁾ noteikumu ietekmē nedrīkst notikt tiesiskās aizsardzības vājināšanās, ko izraisa jurisdikcijas izvēle ļaunprātīgu tiesā izskatāmu lietu gadījumos (neslavas celšanas tūrisms). Tā uzsver, ka šis jautājums ir jāņem vērā abu minēto regulu gaidāmajā pārskatīšanā.

⁽⁷⁾ P9_TA(2021)0103.

⁽⁸⁾ CM/Rec(2016)4.

⁽⁹⁾ OV C 237, 6.7.2018., 19. lpp.

⁽¹⁰⁾ OV C 487, 28.12.2016., 51. lpp.; OV C 13, 15.1.2016., 192. lpp..

⁽¹¹⁾ <https://www.the-case.eu>.

⁽¹²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (OV L 351, 20.2.2012., 1. lpp.).

⁽¹³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (“Roma II”) OV L 199, 31.7.2007., 40. lpp.

4.3. Ieteikumi mediju neatkarības stiprināšanai

4.3.1. EESK aicina Komisiju papildināt ziņojuma par tiesiskuma izstrādes metodiku, novērtējot valsts un sabiedriskās apraides neatkarību.

4.3.2. EESK norāda, ka efektīva korupcijas apkarošana nodrošina zināmu aizsardzību pret valdības iejaukšanos mediju darbā, un tādēļ aicina Komisiju neatkarīgi no politiskiem apsvērumiem līdztekus pretkorupcijas standartu ieviešanai veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka jaunajā daudzgadu finanšu shēmā un *Next GenerationEU* atveseļošanas instrumentā paredzētie līdzekļi netiek izmantoti mediju daudzveidības ierobežošanai vai cita veida koruptīvām darbībām.

4.3.3. EESK aicina visas dalībvalstis izveidot valsts pārredzamības reģistrus saskaņā ar Eiropas Pārredzamības reģistra principiem, jo tie arī padara kontaktus starp politiķiem un mediju nozares uzņēmējiem pārredzamus. Pārredzamības reģistri būtu jāiekļauj ES mēroga daudzlīmeņu pārredzamības reģistrā.

4.3.4. EESK aicina Komisiju noskaidrot, vai izmēģinājuma projektu, ar ko izstrādā publiski pieejamu datubāzi par īpašumtiesībām mediju ekonomikā, var veidot tā, lai tajā būtu iekļauta informācija par ES, tās dalībvalsti, reģionālo un vietējo pašvaldību, publisko tiesību subjektu, publisku un privātu uzņēmumu, kuros vienam vai vairākiem no minētajiem subjektiem pieder balsu vairākums, veiktajiem mediju uzņēmumu popularizēšanas pasākumiem un ar tiem noslēgtajiem līgumiem.

4.3.5. EESK aicina Komisiju nākt klajā ar priekšlikumu par ES mēroga obligātiem standartiem attiecībā uz visu publisko iepirkumu un atbalstu mediju uzņēmumiem, ko sniedz 4.3.4. punktā minētās struktūras.

4.3.6. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumus attiecībā uz dezinformācijas apkarošanu kopumā⁽¹⁴⁾ un sociālajos medijos saistībā ar Covid-19⁽¹⁵⁾, taču norāda, ka pastāv risks, ka dalībvalstis varētu izmantot cīņu pret dezinformāciju kā ieganstu mediju brīvības ierobežošanai. Dezinformācijas un naida runas fenomens ir steidzami jāizskata padziļināti, cita starpā turpmākajos EESK atzinumos.

4.4. Ieteikumi mediju daudzveidības stiprināšanai

4.4.1. EESK kritiski vērtē to, ka Komisijas ziņojumā par tiesiskumu jautājumā par tirgus plurālismu sašaurināts līdz mediju īpašumtiesību pārredzamībai un tajā nav ņemta vērā tirgus konsolidācijas pakāpe. Tā aicina Komisiju pielāgot ziņojuma izstrādes metodiku ar mērķi turpmāk pilnīgāk atspoguļot to, ciktāl mediju daudzveidība ir apdraudēta visās dalībvalstīs.

4.4.2. EESK atzinīgi vērtē Komisijas rīcības plānu "Eiropas mediji digitālajā desmitgade"⁽¹⁶⁾ un tā mērķi saglabāt medijus kā sabiedriska labuma radītājus, jo īpaši sniegt tiem Eiropas atbalstu, lai novērstu, ka pandēmijas dēļ sarūk mediju daudzveidība.

4.4.3. EESK uzsver, ka kvalitatīvai žurnālistikai ir nepieciešams ilgtspējīgs ekonomiskais pamats, un aicina turpināt sniegt ES atbalstu mediju uzņēmumiem kā ieguldījumu labā žurnālistikā. Ieguldījumi palīdzēs izbeigt konsolidācijas procesu mediju nozarē, kurš apdraud mediju tirgus plurālismu. Tas neizslēdz iespēju mediju uzņēmumiem likumīgi iegādāties citus medijus vai veidot stratēģiskas apvienības, jo mediju uzņēmumu ekonomiskā ilgtspēja ir to neatkarības garants, – ar noteikumu, ka tiek ievērots pārredzamības princips un netiek radīti monopoli.

4.4.4. EESK norāda, ka mediju uzņēmumu vērtība ir atkarīga no to daudzveidības un ka "valsts mēroga lideru" veidošana iznīcina šo vērtību, kuras dēļ mediju nozare un radošā industrija atšķiras no citām tautsaimniecības nozarēm.

4.4.5. Neatkarīgiem medijiem pieejamās telpas sarūkšanas dēļ ir nepieciešams steidzami ieviest publiskā un privātā sektora atbalsta mehānismus ar mērķi saglabāt žurnālistiku kā sabiedrisku labumu. Ir nepieciešams vairāk pētījumu par efektīviem publiskā sektora atbalsta mehānismiem, kas nodrošina godīgas konkurences kritērijus un inovatīvus ilgtspējīgus jaunus darījumdarbības modeļus žurnālistikai sabiedrības interesēs.

⁽¹⁴⁾ COM(2020) 790 final.

⁽¹⁵⁾ JOIN(2020) 8 final.

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 784 final.

4.4.6. EESK stingri atbalsta Komisijas plānu attiecībā uz “Eiropas mediju brīvības aktu”, kura mērķis ir nodrošināt Eiropas Komisiju ar efektīviem juridiskiem instrumentiem mediju brīvības un mediju plurālisma īstenošanai visās ES dalībvalstīs EESK aicina Komisiju izpētīt, kā varētu piemērot un attīstīt Eiropas konkurences tiesības ar mērķi apturēt turpmāku, it īpaši valstu valdību virzītu konsolidāciju mediju tirgū nolūkā nepieļaut mediju monopolu izveidošanos ES valstu mediju tirgos, jo īpaši gadījumos, kad to veicina valdības vai tām pietuvināti rīcībspēki.

4.4.7. EESK vērs uzmanību uz savu atzinumu par Komisijas iniciatīvu par digitālo pakalpojumu nodokļa kopējo sistēmu attiecībā uz ieņēmumiem, ko rada konkrētu digitālo pakalpojumu sniegšana⁽¹⁷⁾, un norāda, ka šis nodoklis (DPN), visticamāk, kompensēs konkurences starp tradicionālajiem un digitālajiem medijiem (jo īpaši tiem, kas atrodas ārzemēs) kropļojumus.

4.4.8. EESK uzsver neatkarīgas un objektīvas sabiedriskās apraides nozīmi mediju daudzveidības nodrošināšanā un vērs uzmanību uz Līgumam par ES pievienotajā 29. protokolā minēto nolīgumu.

4.4.9. EESK norāda, ka brīvais tirgus nespēj nodrošināt ES mēroga mediju pakalpojumus apraides jomā, un tādēļ aicina izveidot neatkarīgu un objektīvu Eiropas sabiedrisku raidorganizāciju.

4.4.10. EESK uzskata, ka visos gadījumos, kad brīvais tirgus nespēj nodrošināt mediju daudzveidību, neatkarīga un objektīva sabiedriskā apraide ir veids, kā to garantēt, tostarp attiecībā uz tiešsaistes un drukātiem medijiem.

4.4.11. EESK uzsver, ka brīva piekļuve medijiem ir mediju brīvības pamatsastāvdaļa, un to satrauc ar invaliditāti saistītas tiesas vai netiešas diskriminācijas pastiprināšanās medijos. EESK aicina pieņemt tiesību aktus, lai novērstu dažādus ierobežojumus, kādēļ atsevišķu personu līdzdalība mediju brīvības un daudzveidības jomā samazinās vai izbeidzas.

4.5. Ieteikumi mediju lietotprasmes stiprināšanai

4.5.1. EESK atzinīgi vērtē daudzos Komisijas ierosinājumus stiprināt iedzīvotāju mediju lietotprasmi⁽¹⁸⁾, īpašu uzmanību pievēršot digitālajām prasmēm. Tas ir ārkārtīgi svarīgi iedzīvotāju noturības pret dezinformāciju paaugstināšanai.

4.5.2. EESK atbalsta priekšlikumu izveidot Eiropas Pilsoniskās izglītības aģentūru nolūkā uzlabot ES iedzīvotāju mediju lietotprasmi, īstenojot izglītības programmas. Tā aicina Komisiju apzināt iespēju savlaikus izveidot šādu centrālu iestādi un nodrošināt, lai viens no tās uzdevumiem būtu mācību pakalpojumu sniegšana par mediju – jo īpaši digitālo – lietošanu.

Briselē, 2021. gada 22. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ OV C 367, 10.10.2018., 73. lpp.

⁽¹⁸⁾ JOIN(2020) 8 final; COM(2020) 624 final; COM(2020) 784 final; COM(2020) 790 final.